

דעמירן בעלמא

על חג השבועות מאת עמירן דביר

– מתוך הטור השבועי בכיכר השבת –

לקראת חג שבועות

על תקופת שפוט השופטים, על הקשר בין מגילת רות לשבועות, על מדוע מת אלימלך ומדוע מתו מחלון וכליון, על פרט יוצא דופן בחג שבועות, ועל הלכות גיור שלומדים מנעמי ורות.

א

״ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו״

התקופה היא לפני מלוך שאול שהיה המלך הראשון של עם ישראל, תקופה ש״רמי הדרג״ שלה היו ה״שופטים״ שלא ממש היו ראויים לתואר זה בגלל שנהגו לקחת שוחד ולהטות את הדין, מה שהביא למצב שהעם שפט את שופטיו ולא סמך עליהם (קצת מזכיר את התקופה שלנו שחלק מהעם לא סומך לגמרי על שופטיו).

נשאלת השאלה מדוע כתוב בפסוק הראשון של המגילה, ״וילך איש מבית לחם..״ ולא את השם שלו? הרי בפסוק הבא כן כתוב ששמו אלימלך, אז למה בפסוק ראשון לא מצוין שמו?

החתם סופר עונה, שכשאלימלך היה עדיין בבית לחם כולם קראו לו ״הרב״ ולא ציינו את שמו כיוון שהיה גביר חשוב בנוסף על היותו תלמיד חכם.

אך כשהגיעו הוא ומשפחתו למואב, שם אצל הגויים הוא אמנם היה ידוע כאיש חשוב, אך רק מבחינה גשמית, עשיר בכסף. עובדת היותו גם תלמיד חכם גדול לא היתה משמעותית שם ולכן קראו לו בשמו הפרטי, אלימלך.

זאת הסיבה שבפסוק הראשון שמדבר על היותו בבית לחם הוא נקרא ״איש״ ללא שמו הפרטי, אך הפסוק הבא שמדבר עליו שכבר נמצא בשדות מואב, שם כבר נכתב שמו הפרטי, אלימלך.

ב

לשאלה מדוע נוהגים לקרוא את מגילת רות בחג השבועות, ישנן הרבה תשובות, והנה שתיים מהן.

האחת, כידוע שרות היא הסבתא רבה של דוד המלך, שנולד וגם נפטר בחג השבועות.

יש עוד הסבר, שמה של רות טרם התגיירה היה גלית, ויש שאומרים ששורש של שם זה הוא מואבי, גם ערפה קראה לבנה גולית, שזהו שם עם אותו שורש.

דרך אגב, שימו לב למשהו מעניין, דוד וגולייט היו בעצם סוג של קרובי משפחה, מעין בני דודים. דוד יצא מרות, וגולייט מאחותה עורפה. ובכן כשהתגיירה, שינתה את שמה מגלית לרות. ולמה דווקא רות?

רות בגמטריה שש מאות ושש. כשהייתה גויה, היתה מחויבת גלית (רות) בשבע מצוות בני נח, כשהתגיירה, שמחה לקבל את שש מאות ושש המצוות הנוספות שיש לכל יהודי על הגוי, אם כן קראה לעצמה רות כדי לציין בגימטריה של שמה החדש את שש מאות ושש המצוות החדשות שקיבלה על עצמה.

אם כן, מה יותר מתאים מלקרוא בחג מתן תורה את מגילת רות שמסמלת תרי״ג מצוות הכתובות בתורה.

ג

חשוב לדעת קצת את המשפחולוגיה של המגילה. מי היה אלימלך? בנו של נחשון בן עמינדב, זה שקפץ ראשון לים סוף,

זה שבזכות אומץ ליבו נבקע הים. נחשון בן עמינדב היה נשיא שבט יהודה ומכאן אומץ ליבו שקשור לשבט יהודה.

חוץ מאלימלך, היו לנחשון בן עמינדב עוד שלושה בנים שהם בעצם אחים לאלימלך, שמו של הבן השני היה "טוב", לשלישי קראו "שלמון" והרביעי, לא נודע שמו, אבל ידוע הדבר שהוא היה אביה של נעמי אשתו של אבימלך, יוצא שאבימלך התחתן בעצם עם אחיינית שלו.

בנו של שלמון האח השלישי היה בועז, שבתנך נקרא אבצן, אם כן בועז היה בן דוד של נעמי. לבועז שהיה שופט ידוע היו שלושים בנים ושלושים בנות והוא זכה לחתן את כולם, אבל לצערו הגדול גם לקבור את כולם בחייו.

באותו יום שחזרו נעמי ורות לבית לחם, מתה גם אשתו של בועז, ללוויה הגיעו כל תושבי העיר, הרי מי לא יבוא לנחם את בועז שרגיל לקבור עוד ועוד בני משפחה, ממש כל העיר הגיעה ללוויה המצערת במיוחד.

נעמי, שמאד התביישה שיראו אותה תכננה להכנס דרך הבית קברות הנמצא בצדה האחורי של בית לחם ולא מהשער הראשי, כדי שלא תפגוש בדרך אף אחד, פגשה לתדהמתה את כל תושבי העיר.

לבניהם של אלימלך ורות קראו מחלון וכליון, אבל שמם המקורי היה יואש ושרף. שמותיהם המצויינים במגילה מרמזים לנו על העתיד לבוא, מחלון מלשון מחילה, מתחתן עם רות, וכליון מלשון כליה, מתחתן עם עורפה.

אכן רות, שזכתה לבחור בסופו של דבר להדבק לעם היהודי, נתנה במעשה זה מחילה לבעלה לשעבר מחלון, מחילה בעולם הבא על שעזב את ארץ ישראל והתחתן עם גויה. אך עורפה שהעדיפה לבחור להשאר במואב, גרמה לבעלה לשעבר כליה בעולם הבא.

ד

תקופה לאחר שהגיעו אלימלך ומשפחתו לשדות מואב, ירדו המשפחה מנכסיהם והגיעו עד פת לחם, מצב שגרם למותו של אלימלך ובהמשך למותם של מחלון וכליון. מדוע נענשו אלימלך ובניו? שתי סיבות לדבר.

סיבה אחת היא בגלל שעזב את ארץ ישראל שזהו דבר אסור, צריך לדעת שיהודי צריך לגור בארץ ישראל, אין לנו שום היתר לעזוב אותה, וגם לאלו שגרים בחו"ל, הגיע הזמן לעלות לארץ.

סיבה שנייה, בגלל שברחו כדי שלא יצטרכו לתת צדקה לעניים בתקופה הזאת שהיה רעב בארץ, ורק להם היה אוכל בשפע, ונענשו מידה כנגד מידה ואיבדו את כל רכושם לאחר שהגיעו לשדות מואב.

ה

אנו נמצאים לקראת סוף ספירת העומר ובערב חג שבועות, וזו היא ההזדמנות לשים לב ששבועות הוא החג היחידי שלא תלוי בתאריך ספציפי אלא בספירה שלנו של הארבעים ותשעה יום . הגמרא אומרת שלפעמים יוצא חג השבועות ב ה' סיון, לפעמים ב ו' ולפעמים ב ז' וזה תלוי בחודשי ניסן ואייר ואיך בית דין קידשו אותם, האם כחודשים חסרים או מלאים.

אמנם היום יש לנו לוח שנה קבוע שקבע אותו הלל השני שבו קבועים כבר מראש החודשים המלאים והחסרים וכמו כן השנים המעוברות.

נקבע לדורות שניסן יהיה חודש מלא ואייר יהיה חסר, ומפה יצא שתמיד שבועות יחול ב ו' סיוון אך לא מכח התאריך אלא מכח הספירה.

בעצם יש פה משהו חשוב שצריך לראות, קבלת התורה תלויה בנו, בספירה שלנו , צריכים אנו להראות לקב"ה שאנחנו סופרים את הימים בציפייה לקראתה, כל יום שעובר אנחנו מכינים את עצמנו עוד ועוד.

ו

ממגילת רות אנו למדים דיני גיור.

שלא כמו הנצרות והאיסלאם שמנסים למשוך אליהם יותר ויותר אנשים, ביהדות אין עניין לשכנע גויים להתגייר, אלא במקרה שהגוי עצמו מבקש להתגייר, ולפי ההלכה לא מסכימים לו מייד, אלא צריכים להקשות עליו כדי לראות אם הוא באמת רציני, ואת דבר זה למדים פה ממגילת רות.

כדי לבדוק אם רות באמת רוצה לחבור לעם היהודי, סיפרה לה נעמי על מיני הגבלות שישנם ביהדות.

אמרה לה נעמי: יהיה לך אסור ללכת מעבר לתחום שבת - אמרה לה באשר תלכי אלך.

אמרה לה אסור לנו יחוד בנים ובנות - אמרה לה באשר תליני אלין.

אמרה לה יש לנו תרי״ג מצוות - אמרה לה עמך עמי .

אמרה לה אסור לנו עבודה זרה - אמרה לה ואלוהייך אלוהי.

אמרה לה יש לנו ארבע מיתות בית דין - אמרה לה באשר תמותי אמות.

אמרה לה יש לנו בית קברות מיוחד לחייבי שריפה וסקילה - אמרה לה ושם אקבר.

ז

״ותראה כי מתאמצת היא ללכת איתה ותחדל לדבר אליה״

כשראתה נעמי שרות מתאמצת בהליכה, הפסיקה להקשות עליה את הגיור והסכימה שתחזור איתה לבית לחם, והשאלה היא מה הקשר בין המאמץ של רות להסכמתה של נעמי?

יש וורט של הגאון מווילנה שמתרץ שאלה זאת. כתוב בגמרא שרבי יוחנן היה רוחץ בנהר הירדן וריש לקיש שהיה ראש השודדים ברח ממישהו וקפץ מצדו האחד של הנהר עד לצדו השני שם היה רבי יוחנן.

ראה ריש לקיש את יופיו של ר׳ יוחנן ושאל אותו ״אתה איש או אשה״? ענה לו ר׳ יוחנן שאיש הוא אבל יש לו אחות עוד יותר יפה ואם הוא יחזור בתשובה הוא ישדך לו אותה.

הסכים ריש לקיש, חזר בתשובה וקיבל על עצמו עול מלכות שמים. ביקש לקפוץ חזרה להביא את הדברים שלו וכבר לא היה מסוגל, ולמה? מסבירה הגמרא כי תורה מתשת כוחו של אדם.

וקשה. מילא אם היה לומד שנתיים... אבל עדיין לא למד כלום? אז למה הותש כוחו?

רואים שעצם קבלת עול מצוות גורמת לתשישות.

נעמי המשיכה להקשות עליה כפי הדין כדי לבדוק אם רות באמת רוצה להתגייר , אחרי שראתה שהיא מתאמצת ללכת הבינה שבאמת קיבלה על עצמה עול מלכות שמים ולכן נהייתה חלשה יותר, ולכן כתוב ותחדל לדבר אליה.

חג שמח לכולם,
עמירן דביר (הלוי)

עימוד: משה רוזנצווייג

לעילוי נשמת
אמי מורתי חוה בת יוסף ע״ה
סבי היקר ר׳ יוסף בן יצחק ז״ל
סבי היקר ר׳ נתן בן אריה לייב ז״ל
סבתי היקרה נינה נעמי בת נחום ע״ה

ולעילוי נשמת
הגב׳ צביה בת אריה ע״ה
הגב׳ רבקה פעסל בת יצחק יעקב ע״ה